

Özet: „Almanya’daki Müslüman Yaşam Şekli“

Yapılan araştırma, Almanya’daki Müslüman yaşam şekillerinin çeşitliliğini ilk kez kanıtıyor

Federal Göç ve Mülteciler Dairesi, ülke çapında temsil edici nitelikteki ilk araştırmayı ortaya koydu. Araştırma, ağırlıklı olarak Müslüman nüfusa sahip 49 ülkeden gelen kişileri kapsamakta, dolayısıyla Almanya’daki Müslüman yaşam şekli hakkında kapsamlı bir tablo sunmaktadır. Deutsche Islam Konferenz (DIK; buradan itibaren Alman İslam Konferansı olarak geçiyor) adına yapılan araştırma, Almanya’daki Müslüman yaşam şekillerinin çeşitliliğini ilk kez kanıtıyor. Zira araştırmada, farklı kökenlerden gelen kişilere, hem gündelik yaşamdaki dinî konular hem de yapısal ve sosyal entegrasyon ile ilgili sorular soruldu. 16 yaşından büyük toplam 6.004 kişiyle, telefon aracılığıyla anket yapıldı. Değerlendirmeler, hane halkı üyeleri hakkındaki verilerle birlikte, hemen hemen 17.000 kişi hakkındaki bilgileri kapsıyor.

Almanya’da yaklaşık 4 milyon Müslüman yaşıyor

Federal Göç ve Mülteciler Dairesi’nin araştırmasından çıkan sonuca göre, Almanya’da 3,8 ile 4,3 milyon Müslüman yaşıyor. Almanya’da toplam olarak yaklaşık 82 milyon kişinin yaşadığı göz önüne alındığında, Müslümanların toplam nüfus içindeki oranı yüzde 4,6 ile 5,2 tutuyor. Almanya’da yaşayan Müslümanlar arasında, ele alınan ülkelerden gelen Müslüman göçmenlerin yaklaşık yüzde 45’i Alman vatandaşı; yaklaşık yüzde 55’i ise yabancı ülke vatandaşı.

Bu durumda, Müslüman nüfus topluluğunun, 3,1 ile 3,4 milyon arasında değişen daha önceki tahminlerdekinden daha büyük olduğu ortaya çıkıyor. Bu tahminler, dolaylı bir yöntemle dayanmaktaydı. Bu yöntem göre, yalnızca Müslüman ağırlıklı 20 ülkenin vatandaşı olarak Almanya’da yaşayan kişilerle, 1988 ile 2005 arasında bu ülkelerin vatandaşlığından Alman vatandaşlığına geçen kişilerin sayısı toplanıyordu. Oysa Federal Daire’nin araştırmasında, çok sayıda başka ülkeden gelen göçmenler ve Alman vatandaşlığına geçen ailelerin sonraki kuşakları da göz önüne alınmıştır.

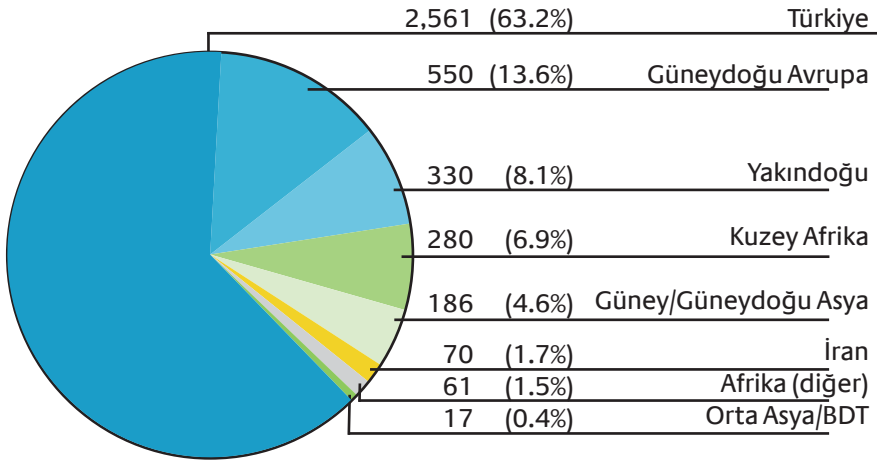
Yeni sonuçlar aynı zamanda, söz konusu ülkelerden göçmen olarak gelen kişilerin kayda değer bir kısmının Müslüman olmadığını ortaya koymaktadır. Örneğin, İran’dan gelen göçmenlerin yüzde 40’a yakını, hiçbir dinî cemaate dahil olmadıklarını belirtmektedir. Irak gibi diğer, Müslüman ağırlıklı nüfusa sahip ülkelerdense, çoğunlukla, İslam dışı dinî azınlıklar göçmen olarak gelmiştir. Dolayısıyla, gelinen ülkenin nüfus bileşiminden yola çıkarak, Almanya’da yaşayan göçmenlerin dinini doğrudan çıkarsamak mümkün değildir.

Tablo 1: Hane halkı nüfusunun dinlere ve bölgesel kökenlere göre dağılımı (yüzde cinsinden)

	Güneydoğu Avrupa	Türkiye	Orta Asya/BDT	İran	Güney/Güneydoğu Asya	Yakındoğu	Kuzey Afrika	Afrika (diğer)	Toplam
Müslüman	37,2	81,4	1,2	48,7	57,2	59,3	74,6	22,1	52,0
Hıristiyan	34,1	2,7	55,7	10,3	8,8	17,4	3,4	59,2	22,1
Musevî	0,1	0,0	3,0	0,7	0,0	1,1	0,0	0,0	0,8
Diğer	0,6	1,2	2,0	1,9	13,9	2,8	0,0	1,4	1,9
Yok	27,9	14,7	38,0	38,4	20,0	19,5	22,0	17,1	23,3
Toplam%	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0
n (ağırlıksız)	2.226	2.401	2.864	753	2.551	3.064	1.786	1.347	16.992

Kaynak: Muslimisches Leben in Deutschland (MLD) 2008, tüm hane halkı üyeleri hakkındaki veritabanı, ağırlıklı. Ağırlıksız vaka sayısı: 16.992

Araştırmanın sonucuna göre, Almanya'daki Müslümanlar, bölgesel köken bakımından çok heterojen bir topluluk teşkil etmektedir. Beklendiği gibi, en büyük çoğunluğu Türk kökenli grubu oluşturmaktadır. Almanya'da yaşayan Müslümanların 2,5 ile 2,7 milyonu Türk kökenlidir. Bu sayı Almanya'da yaşayan Müslümanların yaklaşık yüzde 63'üne tekabül etmektedir. Kökenleri Güneydoğu Avrupa'daki Bosna, Bulgaristan ve Arnavutluk'a dayanan kişilerin sayısı 496.000 ile 606.000 arasındadır. Bu sayının Almanya'da yaşayan tüm Müslümanlar içindeki payı, yaklaşık yüzde 14'tür. Büyüklük bakımından Almanya'daki üçüncü büyük nüfus topluluğu, 292.000 ile 370.000 göçmenle, Yakındoğu kökenlidir. Bunlarsa, Almanya'da yaşayan tüm Müslümanların yaklaşık yüzde 8'ini oluşturur. Almanya'da yaşayan Müslümanların 259.000 ile 302.000 kadarı Kuzey Afrika'dan (yaklaşık yüzde 7), bunların çoğunluğu Fas'tan gelmiştir. Diğerleri, Orta Asya/BDT, İran, Güney/Güneydoğu Asya ve Afrika'nın diğer yerlerinden gelmiştir (toplam olarak yaklaşık yüzde 8).

Şekil 1: Bölgesel kökenlerine göre Müslümanların sayısı (bin, yüzde cinsinden)

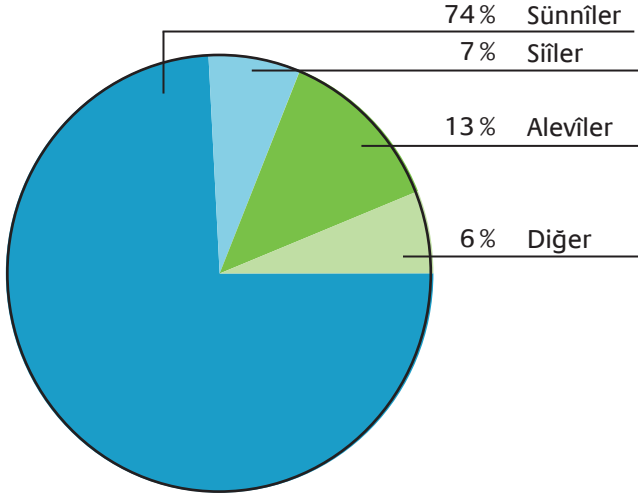
Kaynak: Hesaplama, MLD'nin tüm hane halkı üyeleri hakkında 2008'deki veritabanına (ortalama değer) ve 30.06.2008'deki duruma göre AZR (Yabancıların Merkezî Kaydı) veritabanı verilerine dayanmaktadır

Almanya'daki Müslümanların yüzde 98'i, Doğu Berlin dâhil olmak üzere, eski Federal Almanya eyaletlerinde yaşamaktadır. Eski Almanya eyaletlerinin dışında kalan Müslümanlar, mekânsal bakımdan son derece dağınıktır. En yüksek oran, en kalabalık nüfuslu Kuzey Ren Westfalya eyaletinde görülür. Almanya'daki her üç Müslüman'dan biri bu bölgede yerleşiktir. Ardından, yüzde 10'un üstünde payla Baden-Württemberg, Baviera ve Hessen gelir. Geriye kalan, çoğunlukla küçük boyuttaki yedi eski Almanya eyaletinde ise, Müslümanların yaklaşık olarak yüzde 25'i yaşamaktadır.

Farklı mezheplerin temsil edilmesi

Almanya'daki Müslümanlar arasındaki en büyük mezhep grubunu, yüzde 74'le Sünnîler oluşturuyor. Araştırma sonuçlarına göre çoğunluğu kendini Müslüman olarak kabul eden Alevîler, yüzde 13'le, ikinci büyük Müslüman inanç grubunu oluşturuyor. Ardından, yüzde yedi payla Şîiler geliyor. Bunların dışında, Almanya'daki Müslümanlar arasında, Ahmedîye, Sufîlik/Mistik veya İbadiye ve diğer mezheplerden oluşan küçük cemaatler de mevcut.

Şekil 2: Almanya'daki Müslümanların mezheplere göre dağılımı (yüzde cinsinden)

Kaynak: MLD 2008, tüm hane halkı üyeleri hakkındaki veritabanı, ağırlıklı. Ağırlıksız vaka sayısı: 6.669

Yüksek dindarlık oranı, gündelik dinî pratiklerde büyük farklılıklar

Müslümanların çoğunluğu dindar kişiler. Toplam yüzde 36'sı, kendilerini güçlü inanca sahip olarak tanımlıyor. Geri kalanların yüzde 50'si, oldukça inançlı olduklarını belirtiyor. Dindarlık, özellikle Türk kökenli Müslümanlar ve Afrika kökenli Müslümanlar arasında belirgin. Buna karşılık, hemen hemen tamamı Şîî olan, İran kökenli Müslümanlar arasında oldukça zayıf: Bunlardan yalnızca yüzde 10'u kendilerini çok inançlı olarak tanımlıyor; yaklaşık üçte biri ise hiç inançlı olmayarak tanımlıyor. Hemen hemen tüm köken gruplarında, Müslüman kadınlar erkeklerden daha inançlı olma eğiliminde.

Tablo 2: Ankete katılan Müslümanların, bölgesel kökenlerine göre dindarlık derecesi (yüzde cinsinden)

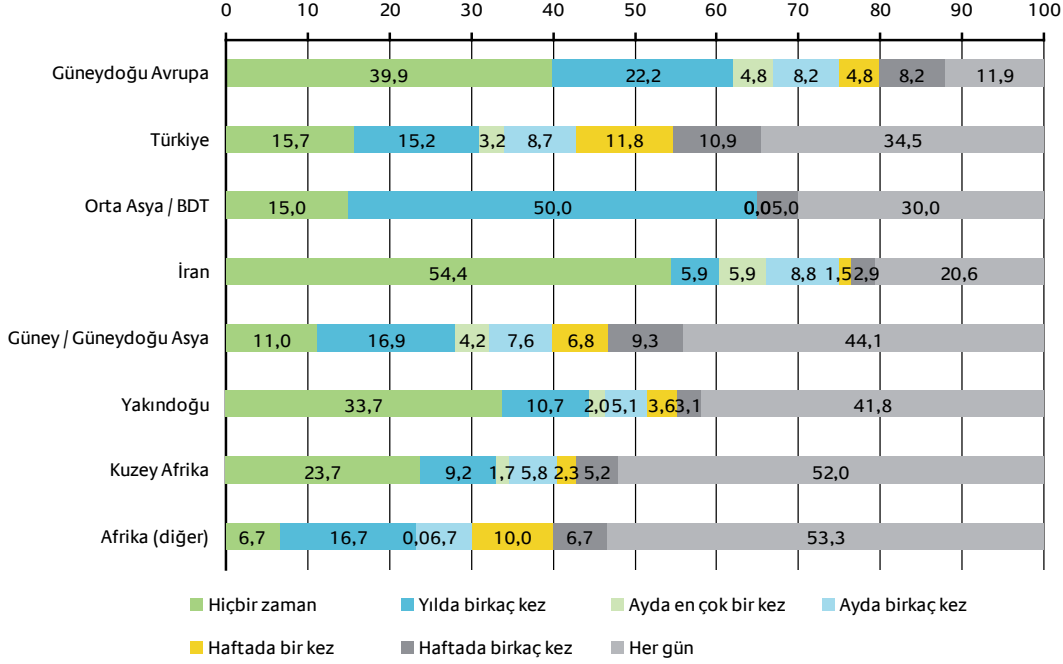
	Güneydoğu Avrupa	Türkiye	Orta Asya/BDT	İran	Güney/Güneydoğu Asya	Yakındoğu	Kuzey Afrika	Afrika (diğer)	Toplam
Çok inançlı	15,4	41,4	5,0	10,1	35,9	23,0	34,3	46,7	36,0
Oldukça inançlı	63,0	47,1	95,0	34,8	53,0	60,2	58,1	40,0	50,4
Oldukça inançsız	18,8	8,4	—	24,6	8,5	8,9	5,2	6,7	9,6
Hiç inançsız	2,7	3,1	—	30,4	2,6	7,9	2,3	6,7	4,0
Toplam (N)	227	587	17	139	442	496	417	92	2.417

Kaynak: MLD 2008; ankete katılan 16 yaşından büyük kişilere ilişkin veritabanı, ağırlıklı. Ağırlıksız vaka sayısı: 2.417

Ayrıca, Müslümanlarla başka dinlerin mensupları arasında yapılan karşılaştırmalar, güçlü dindarlığın Müslümanlara has olmadığını göstermektedir. Çoğu köken grubunda, inanç derecesi bağlamında, Müslümanlarla diğer dinlerin mensupları arasında son derece az fark gözlenmiştir. Ancak, namaz kılma veya dua etme, dinî bayramları kutlama, dinî beslenme kurallarına uyma ve oruç tutma gibi, gündelik dinî pratiklerde ise, bölgesel kökene göre ve (Müslümanlarda) mezhebe göre büyük farklar görülmektedir. Dindarlık ve dinî pratik Müslümanlarda çok belirgin olmakla birlikte, dinî derneklere veya topluluklara üye olma oranı, diğer dinlerin mensuplarına oranla daha düşüktür.

Namaz kılma veya dua etme sıklığı diğer inanç gruplarından daha yüksek olan Sünnî mezhebinden olmakla birlikte, Güneydoğu Avrupa'dan gelen kişilerin namaz kılma veya dua etme sıklığı nispeten daha düşüktür. Hemen hemen tüm köken gruplarında, her gün mü namaz kılınp dua edileceğini yoksa hiç mi namaz kılınmayacağını veya dua edilmeyeceğini, çoğunluk belirlemektedir. Afrika'dan gelen Müslümanlarla Türk Müslümanları arasında belirgin bir fark vardır. Kendi beyanlarına göre, Türk Müslümanlarının her gün namaz kılma veya dua etme oranı, Afrikalı din kardeşlerine oranla yaklaşık yüzde 20 daha düşüktür.

Şekil 3: Ankete katılan Müslümanların, bölgesel kökenlerine göre namaz kılma veya dua etme sıklığı (yüzde cinsinden)

Kaynak: MLD 2008, ankete katılan 16 yaşından büyük kişilere ilişkin veritabanı, ağırlıklı. Ağırlıksız vaka sayısı: 2.443

Dinî toplantılara veya etkinliklere katılma sıklığında, belirgin bir cinsiyet farkı mevcuttur. Müslüman kadınların yalnızca yüzde 26'sı, ayda birkaç kez veya daha sık olarak dinî toplantılara veya etkinliklere katılmaktadır. Müslüman erkeklerde bu oran, yüzde 43'tür. Cinsiyetler arasındaki farklar, tüm köken gruplarında mevcuttur. Bu farklar, Afrika'nın diğer bölgelerinden gelen Müslümanlarda özellikle belirgin-dir. Bunlarda, erkeklerin yüzde 52'sine karşılık kadınların sadece yüzde 29'u sık sık dinî toplantılara veya etkinliklere katılmaktadır.

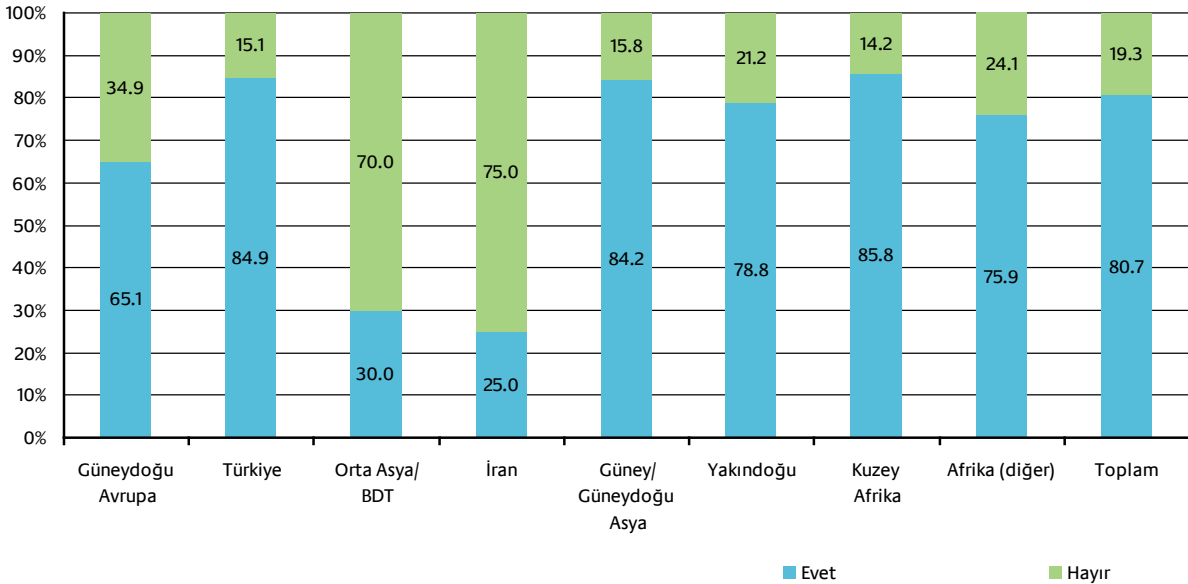
Tablo 3: Ankete katılan Müslümanların, bölgesel kökenlerine ve cinsiyetlerine göre dinî toplantılara veya etkinliklere katılma oranı (yüzde cinsinden)

	Güneydoğu Avrupa	Türkiye	Orta Asya/BDT	İran	Güney/Güneydoğu Asya	Yakındoğu	Kuzey Afrika	Afrika (diğer)	Toplam
Hepsi									
Sık	10,4	40,0	4,8	4,4	46,7	24,5	36,0	46,7	35,0
Seyrek	39,7	37,1	57,1	23,5	29,2	28,1	33,1	26,7	35,9
Hiçbir zaman	49,8	22,8	38,1	72,1	24,2	47,4	30,9	26,7	29,0
Erkek									
Sık	13,1	49,4	12,5	5,7	51,3	27,8	42,1	52,2	42,5
Seyrek	51,0	32,8	25,0	25,7	27,5	28,6	31,6	26,1	33,6
Hiçbir zaman	35,9	17,7	62,5	68,6	21,3	43,6	26,3	21,7	23,9
Kadın									
Sık	7,5	30,5		3,0	37,5	17,5	25,0	28,6	26,4
Seyrek	28,1	41,5	76,9	21,2	32,5	27,0	36,7	28,6	38,7
Hiçbir zaman	64,4	28,0	23,1	75,8	30,0	55,6	38,3	42,9	34,9
Toplam (N)	230	589	18	139	453	512	424	92	2.457

Kaynak: MLD 2008, ankete katılan 16 yaşından büyük kişilere ilişkin veritabanı, ağırlıklı. Ağırlıksız vaka sayısı: 2.457

Dinî beslenme kuralları ve oruç

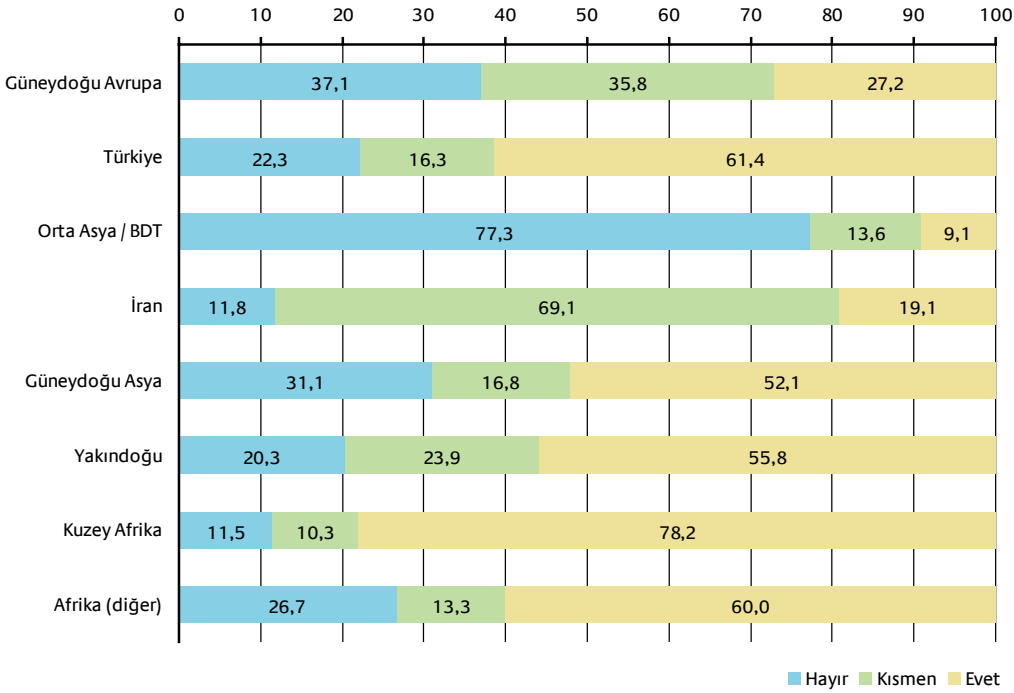
İran ve Orta Asya/BDT dışında, ankete katılan Müslümanların çoğunluğu, belirli yiyecek ve içeceklerden dinî nedenlerle uzak duruyor. İslamî mezhepler kendi aralarında karşılaştırıldığında, anlaşıldığı kadarıyla, beslenme kurallarına en çok önem veren grup Sünnîler. Bu gruptan ankete katılanların neredeyse tümü (yüzde 91), İslamî beslenme kurallarına uyuyor. Şii'ler (yüzde 60) ve Alevîler (yüzde 49) için, bu kurallara uyulması oldukça daha az önem taşıyor.

Şekil 4: Ankete katılan Müslümanların, bölgesel kökene göre İslamî yiyecek ve içecek kurallarına uyma oranı (yüzde cinsinden)

Kaynak: MLD 2008, ankete katılan 16 yaşından büyük kişilere ilişkin veritabanı, ağırlıklı. Ağırlıksız vaka sayısı: 2.265

Bölgesel kökene göre ayırt edilirse, İslamî oruç kurallarına en fazla uyanlar yüzde 78'lik bir payla Kuzey Afrika Müslümanları. Buna karşılık, Orta Asya/BDT bölgesinden gelen Müslümanlar, başka bölgelerden gelen Müslümanlara oranla belirgin bir şekilde daha seyrek oruç tutuyor. Güneydoğu Avrupa'dan gelen Müslümanlar arasındaysa, hiçbir zaman oruç tutmayanlar, arada bir oruç tutanlar ve her zaman oruç tutanların oranı aşağı yukarı birbirine eşit. İranlı Müslümanların yüzde 30'u kendilerini "hiç inançlı değil" olarak tanımlamakla birlikte, yine de bunların yüzde 90'a yakını, oruç kurallarına tamamen veya kısmen uyduğunu belirtiyor.

Şekil 5: Ankete katılan Müslümanların, bölgesel kökenlerine göre oruç tutma oranı (yüzde cinsinden)

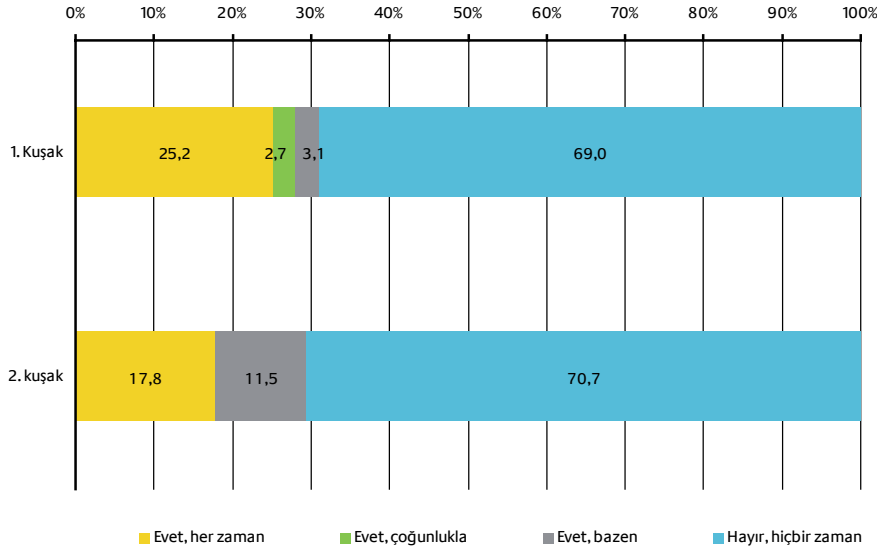

Kaynak: MLD 2008, ankete katılan 16 yaşından büyük kişilere ilişkin veritabanı, ağırlıklı. Ağırlıksız vaka sayısı: 2.468

Başörtüsü takmak ikinci kuşakta daha az yaygın

Başörtüsü takma veya okuldaki bazı seçmeli derslere katılma gibi, entegrasyon tartışmalarında gündemde olan konularda dinin önemi, çok katmanlı bir tablo oluşturuyor. Yaş ile başörtüsü takan kadınların oranı arasında belirgin bir bağlantı mevcut. Ayrıca, ikinci kuşakta başörtüsü takma sıklığı önemli ölçüde düşmüş. İkinci kuşaktan olup da her zaman başörtüsü takanların payı, ilk kuşaktan olanlara oranla yüzde 7 daha düşük. Ancak ikinci kuşaktan bazen başörtüsü taktığını belirten kadınların oranı yüzde 12'yi bulmakta. Her iki kuşak grubunda hiç bir zaman başörtüsü takmayan yüzde 70 oranında bir çoğunluk mevcut.

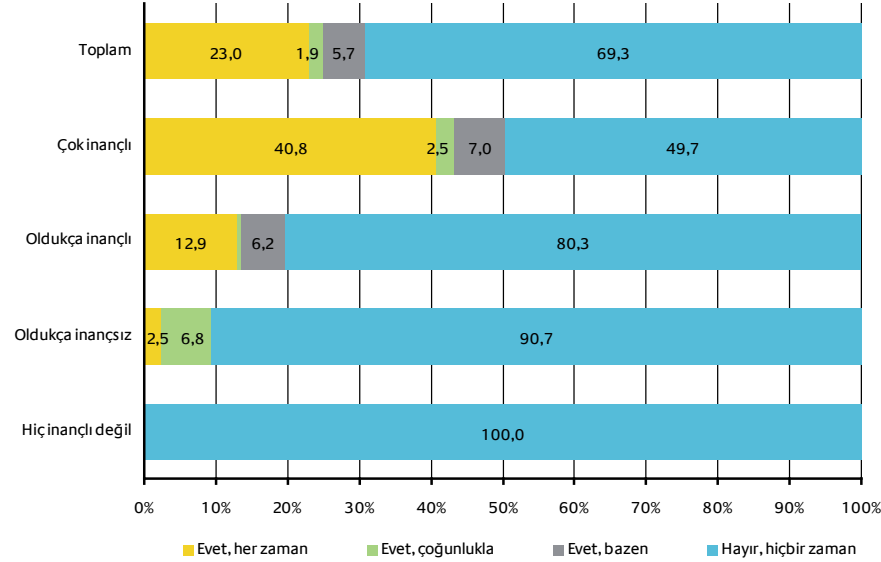
Şekil 6: Ankete katılan 16 yaşından büyük Müslüman kadınların, başörtüsü takma sıklığına ve kuşaklara göre dağılımı (yüzde cinsinden)

Kaynak: MLD 2008, ankete katılan 16 yaşından büyük kişilere ilişkin veritabanı, ağırlıklı. Ağırlıksız vaka sayısı: 1.092

Analizler, inanç derecesiyle başörtüsü takma arasında da belirgin bir pozitif bağlantı olduğunu kanıtıyor. Ankete katılan Müslüman kadınlar arasında, kendini inançsız olarak tanımlayanlardan hiçbiri başörtüsü takmıyor. Buna karşılık, kendini çok inançlı kabul edenlerin yarısı, her zaman, çoğunlukla veya bazen başörtüsü takıyor. Ancak aynı zamanda, çok inançlı olmanın zorunlu olarak başörtüsü takmakla bir arada görülmediği de ortaya çıkıyor. Yine de çok dindar her iki Müslüman kadından biri başörtüsü takıyor.

Şekil 7: Ankete katılan 16 yaşından büyük Müslüman kadınların başörtüsü takma sıklığına ve inanç derecesine göre dağılımı (yüzde cinsinden)

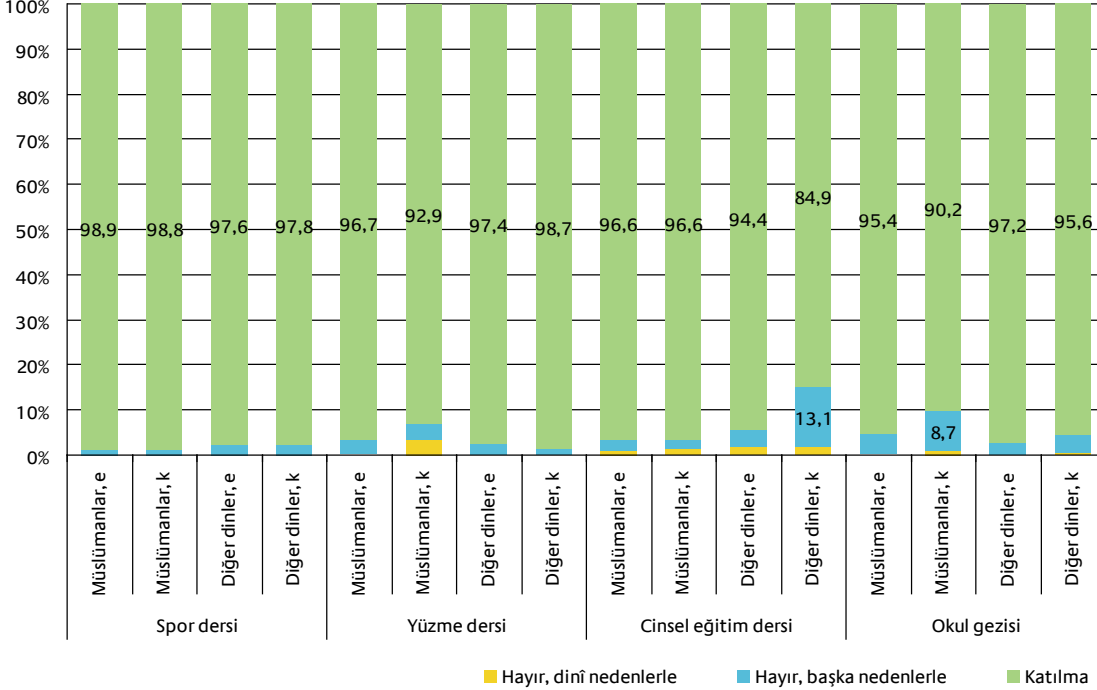
Kaynak: MLD 2008, ankete katılan 16 yaşından büyük kişilere ilişkin veritabanı, ağırlıklı. Ağırlıksız vaka sayısı: 1.074

Okuldaki seçmeli derslere ve faaliyetlere katılma

Sık sık, Müslüman kız öğrencilerinin yüzme dersine ve okul gezilerine katılmaları da tartışma konusu teşkil etmektedir. Anketin bu konudaki neticeleri, bu tür faaliyetlere katılma imkânına sahip olan Müslüman kız öğrencilerden sırasıyla yüzde 7'sinin ve yüzde 10'unun bu faaliyetlere katılmadığını göstermektedir. Bununla birlikte, gerek kız erkek karışık spor ve yüzme derslerine gerekse okul gezilerine ilişkin analiz-

ler toplamda, Müslüman ağırlıklı ülkelerden gelen ailelerde yaşayan erkek ve kız öğrencilerin büyük bir çoğunluğunun, bu ders ve faaliyetlere katıldıklarını göstermektedir.

Şekil 8: İlgili seçmeli derslerin sunulduğu öğrenciler arasında, dinlere ve cinsiyetlere göre, kız erkek karışık spor ve yüzme dersine, cinsel eğitim dersine ve son okul gezisine katılma oranları (yüzde cinsinden)

Kaynak: MLD 2008, tüm hane halkı üyeleri hakkındaki veritabanı, 6 yaşından 22 yaşına kadar olan öğrenciler, ağırlıklı.

Din dersine katılma

Projenin sonuçları, siyasî ve idarî bağlamda ayrıntılı planlamalar açısından önem taşımaktadır; örneğin, muhtemel İslamî din dersi ihtiyacını dile getiren öneriler açısından. Bu bağlamda, Müslüman öğrencilerin yüzde 25'inin ahlak dersine, yüzde 5'inin Katolik, yüzde 3'ünün Protestan din dersine ve yüzde 11'inin İslamî din dersine katıldığı ortaya çıkmıştır. Müslüman öğrencilerin yarısından fazlası, hiçbir din veya ahlak dersine katılmamaktadır. Muhtemelen bunun nedeni aynı zamanda, okullarında uygun derslerin sunulmamasıdır. Bu varsayım, Müslümanların çoğunluğunun (yüzde 76), İslamî ve Alevî din dersinin başlatılması fikrini savunmasıyla da desteklenmektedir. Bu fikri savunuların Sünnîler arasındaki oranı özellikle yüksektir (yüzde 84). Şiîlerde (yüzde 71), Ahmedîlerde (yüzde 79) ve diğer İslamî mezheplerde (yüzde 69) biraz daha düşüktür. Alevîler, okullarda İslamî din dersinin başlatılmasını yalnızca yüzde 54 oranında savunmaktadır. Alevîlere ayrıca, devlet okullarında ayrı bir Alevî din dersinin başlatılmasından yana olup olmadıkları da soruldu. Alevîlerin yüzde 64'ü bu soruya evet cevabını verdi.

Almanya'daki Müslümanların örgütlenme düzeyi

Müslümanların toplam olarak yüzde 20'si dinî derneklerde veya topluluklarda örgütlenmiştir. Dinî bir derneğin kayıtlı üyesi olan kişilerin Alevîler ve Şiîler arasındaki oranı, Sünnîler arasındaki oranından (yüzde 22) yüzde 10'ar daha düşüktür. İbadîler veya Ahmedîye cemaati gibi diğer küçük İslamî mezheplerin mensuplarından yüzde 29'u, dinî bir derneğe üyedir.

Almanya'daki İslamî organizasyonların Müslümanları temsil etme oranı

DIK içinde çeşitli Müslüman birlikleri temsil edilmektedir. Bunlar arasında en bilinen birlik, tüm Müslümanların yüzde 44'ü tarafından adı verilen Diyanet İşleri Türk İslam Birliği'dir (DİTİB). Türk kökenli göçmenlerden yüzde 59'u DİTİB'i tanımaktadır, Sünnî Türkler arasında DİTİB'i tanıyanların oranı biraz daha yüksektir (yüzde 65). Müslümanların yaklaşık dörtte biri, şu birliklerden birini tanıdığını belirtmiştir: Zentralrat der Muslime in Deutschland (ZMD; Almanya Müslümanlar Konseyi), Verein islamischer Kulturzentren (VIKZ; İslam Kültür Merkezleri Birliği), Almanya Alevi Birlikleri Federasyonu (AABF). Tüm kişilerin yalnızca yüzde 16'sı Islamrat für die Bundesrepublik Deutschland (IRD; Almanya İslam Konseyi) örgütünü tanımaktadır. Daha 2007'de kurulan Koordinationsrat der Muslime in Deutschland (KRM; Almanya Müslümanlar Koordinasyon Konseyi) örgütünü ise, bu güne kadar ankete katılanlardan yalnızca yüzde 10'u tanımaktadır.

DIK içinde temsil edilen İslamî birlikler, Almanya'daki Müslümanların çoğunluğunu temsil etmektedir. Müslümanların yüzde 25'inden azı kendisini Alman İslam Konferansı'na katılan İslamî birlikler tarafından kayıtsız şartsız temsil edilmiş görüyor. Alman İslam Konferansı'na katılan birlikler arasında en yüksek temsil oranına, Almanya'daki tüm Müslümanların yüzde 16'sının kendilerini temsil ettiğini düşündükleri DİTİB ulaşmıştır. Yalnızca Türk kökenli göçmenler göz önüne alındığında bu oran, yüzde 23'tür. Sünnî Türkler arasında DİTİB tarafından temsil edildiğine inananların oranı yüzde 28'dir. Asıl hedef grup göz önüne alındığında, Alevi Birlikleri Federasyonu da nispeten yüksek bir temsil düzeyine ulaşmaktadır. Alevîlerin yüzde 19'u, Alevi Birlikleri Federasyonu'nun kendilerini temsil ettiğine inandıklarını belirtmiştir. Türkiye kökenli her on Müslüman'dan biri, VIKZ tarafından temsil edildiğine inanmaktadır. Ankete katılan Müslümanlardan yalnızca yüzde 2'si, KRM tarafından dinî meselelerde temsil edildiğine inanmaktadır. (Birçok cevap şıkkı beyan etmek mümkündür.)

Müslümanlarla gayrimüslimler arasındaki farklar – entegrasyonda da

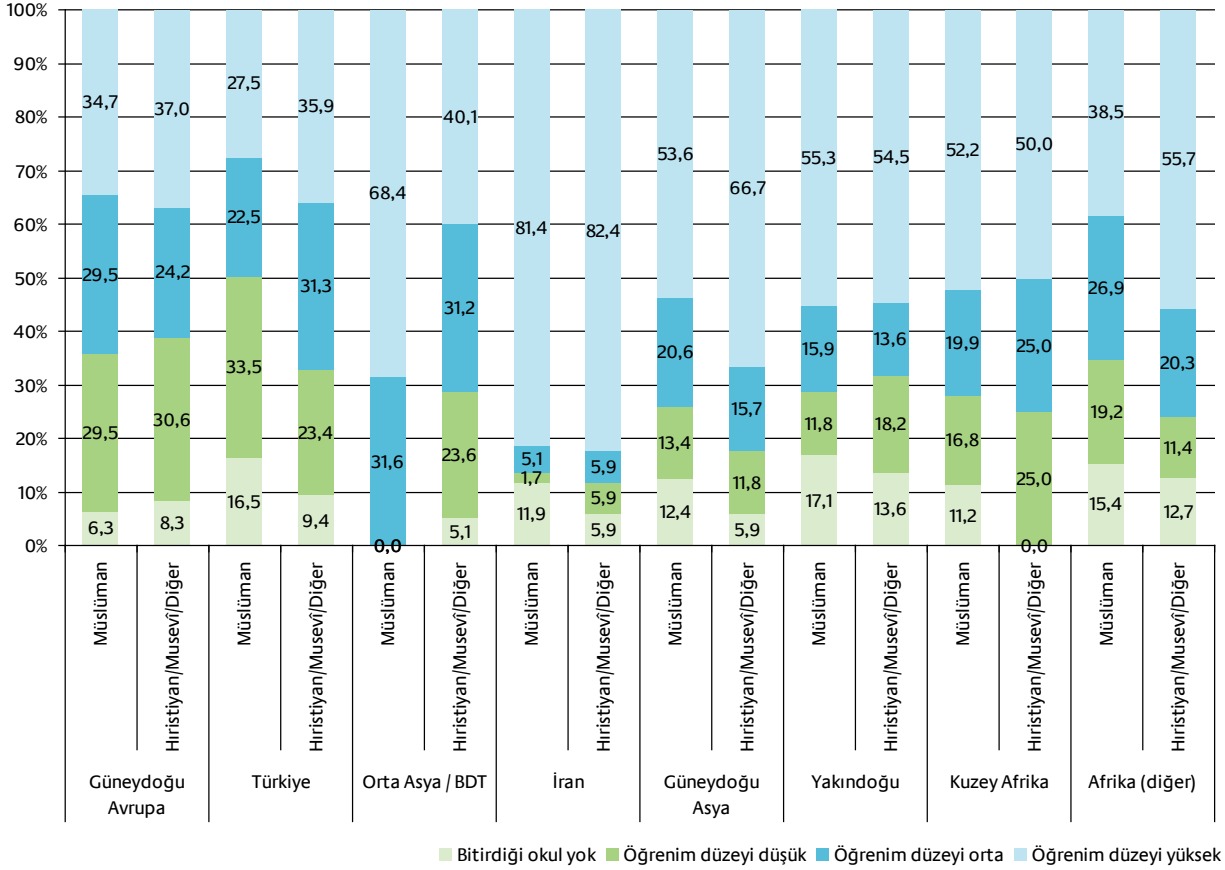
Bulgular, entegrasyon konusunda da farklı bölgesel kökenlerden gelen Müslümanlar arasında olduğu kadar, aynı ülkeden gelen Müslümanlarla gayrimüslimler arasında farklar olduğunu ortaya koymaktadır. Ankete katılan Müslümanlar arasında yaşanan güçlükler daha ziyade dil entegrasyonu ve yapısal entegrasyon konusunda ortaya çıkmakta; buna karşılık, sosyal entegrasyonun çoğunlukla düşünüldüğünden daha iyi olduğu görülmektedir. Çeşitli göstergelere göre Müslümanlar genelde, aynı ülkelerden gelen diğer dinlerin mensuplarına kıyasla daha düşük entegrasyon derecesine sahip.

Ancak, farklı ülkelerden gelen Müslümanlar arasındaki büyük farklar nedeniyle, İslam ile entegrasyon arasında doğrudan bağlantı kurmak mümkün değildir. Eğitim düzeyi açısından dinler ve mezhepler arasındaki farklar öncelikle, Türkiye'den, eski Yugoslavya'dan, Fas'tan ve Tunus'tan gelen göçmen işçilerin istihdam koşullarına dayanan tarihsel verilerle bağlantılıdır. Bu göçmen işçiler ve aile üyeleri ağırlıkla, eğitim düzeyleri düşük olan sosyal tabakalardan gelmekteydi. Bu bağlamda, düşük öğrenim düzeyi ve işçilik vasıflarının yetersizliği, özellikle ilk kuşaktan olan kadın göçmenlerde belirgindir.

Öğrenim durumunda, yapısal entegrasyonun güçlükleri kendini belli ediyor

Türk göçmenler grubu hakkındaki çeşitli araştırmalarda, yapısal entegrasyon açısından eksiklikleri olduğu ortaya konmuştur. Federal Göç ve Mülteciler Daire'sinin bunları tamamlar nitelikteki araştırma sonuçları, Müslüman ülkelerden gelen göçmenlerin eğitim düzeyinin genelde nispeten düşük olduğunu göstermektedir. Bu noktada, Türk göçmenler öğrenim düzeyi bakımından, yalnızca Güney Avrupa'daki işçi ihraç eden ülkelerden gelen göçmenlere ve Alman kökenli göçmenlere kıyasla değil, aynı zamanda diğer Müslüman ülkelerden gelen göçmenlere kıyasla da nispeten kötü bir durumdadır. Bu durumun başlıca açıklaması, ilk kuşaktan olan kadın göçmenlerin aşırı düşük düzeydeki verilerinde yatmaktadır.

Şekil 9: Ankete katılan, göçmenlik geçmişine sahip kişilerin geldikleri ülkede veya Almanya'da gördükleri eğitim sonucunda aldıkları diploma, bölgesel kökene ve dinlere göre (yüzde cinsinden)

Kaynak: MLD 2008, ankete katılan 16 yaşından büyük kişilere ilişkin veritabanı, ağırlıklı. Ağırlıksız vaka sayısı: 3.886

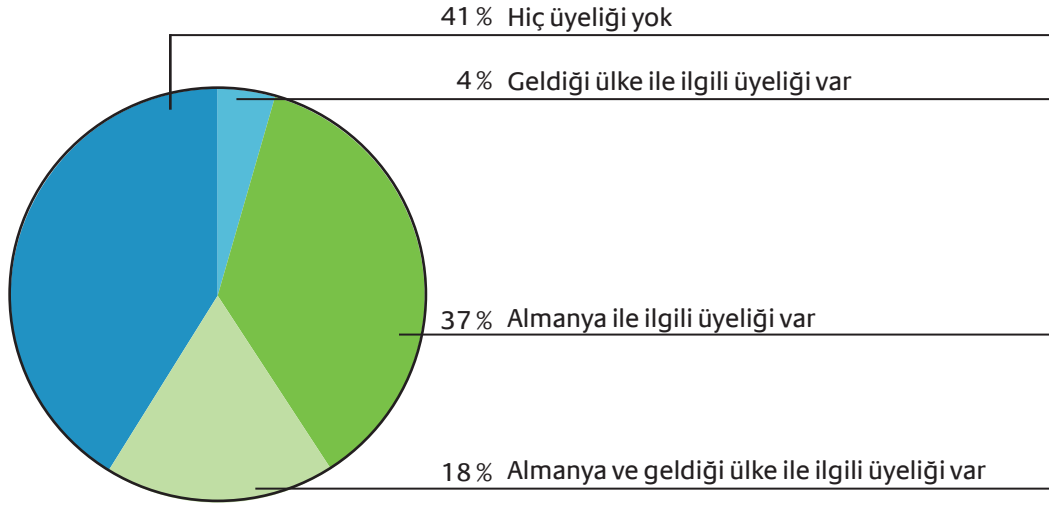
Birinci ve ikinci göçmen kuşağına göre ayırt edildiğinde tüm bölgesel köken gruplarında, ikinci kuşaktan olan kişilerin, ana babalarının kuşağına kıyasla Alman eğitim sisteminden diplomayla ayrılma sıklığı belirgin bir şekilde daha fazladır. Bu durum özellikle Müslüman kadınlar için geçerlidir. Bu noktada, öğrenim düzeyinde bir yükselme fark edilmektedir. Bu öğrenim düzeyinde tespit edilebilen genel yükseliş rağmen, okulu diplomasız terk edenlerin oldukça yüksek oranı ve nispeten Abitur diploması alanların düşük oranı, öğrenim düzeyinde daha eksiklerin bulunduğuna işaret etmektedir.

Türkiye'den gelen kadın göçmenler Türkiye'den gelen erkek göçmenlerden daha ender olarak okulu diplomasız terk etmekte ve çoğunlukla ortalama bir öğrenim düzeyine ulaşmaktadır. Dolayısıyla, kadın göçmenlerin Almanya'da gördüğü eğitimi göçmenlerin geldikleri ülkelerde gördükleri eğitimle kıyasladığımızda, Almanya'da daha yüksek ölçüde cinsiyet eşitliği elde edildiğini kaydedebiliriz.

Güncel sosyal ilişkilerde herhangi bir sınırlama saptanamadı

Sosyal ilişkiler, toplumsal dayanışmaya ve uyuma temel oluşturmaktadır. Örneğin, derneklere üye olmak, göçmen kabul eden ülkeye uyumda yardımcı bir araçtır. Müslümanların yarısından fazlası bir Alman derneğine üyedir, yalnızca yüzde 4'ü sadece geldikleri ülkeyle ilgili bir derneğe üyedir ve bunlar arasında Almanya'da kurulmuş dernekler de bulunmaktadır. Yüzde 18'i hem Almanya'yla ilgili hem de geldikleri ülkeyle ilgili derneklere üyedir.

Şekil 10: Ankete katılan Müslümanların, Almanya'yla ve geldikleri ülkeyle ilgili derneklere üyelikleri (yüzde cinsinden)

Kaynak: MLD 2008, ankete katılan 16 yaşından büyük kişilere ilişkin veritabanı, ağırlıklı. Ağırlıksız vaka sayısı: 2.448

Ankete katılan kişilerin Alman kökenli şahıslara olan gündelik sosyal temas sıklığı nispeten yüksektir ve tüm bölgesel kökenlerden olan Müslümanlar, Almanlarla daha sık temas kurmaya istekli olduklarını ortaya koymaktadır. Tüm Müslüman köken gruplarında, Almanlarla gündelik teması olmayan ve temas isteği de göstermeyenlerin oranı yüzde 1'den yüksek değildir.

Entegrasyon politikası açısından çıkarımlar

Sonuçlar, dinî meselelerin taşıdığı toplumsal önemi daha iyi değerlendirebilmemizi sağlayacak bir zemindir. Görünüyor ki, kız erkek karışık yüzme derslerine katılma gibi, entegrasyon tartışmalarında sıkça gündeme getirilen konuların “kitlesele olgular” değil ve ancak küçük bir azınlığı ilgilendiren meselelerdir. Dolayısıyla bu konuların abartılmaması gerektiği ortaya çıkmaktadır.

Yine de rakamlar, entegrasyon desteğinde dikkate alınması zorunlu olan, kişilerin kendilerini sınırlamasıyla ilgili gelişmelerin vuku bulduğuna işaret etmekte.

Yapısal entegrasyon eksikliklerinin daha güçlü entegrasyon çabalarına vesile olması gerektiği görülmektedir. Bu çabalar sırasında, Müslümanların ve Müslüman ülkelere gelen diğer göçmenlerin entegrasyonu, dinî hedef grubuyla sınırlı kalmayıp daha geniş bir perspektifle ele alınmalıdır. Bu bağlamda, Almanya çapında entegrasyon kursları yardımıyla dil gelişiminin teşvik edilmesinin yanı sıra öğrenim yoluyla entegrasyon, önemli birer başlangıç noktalarıdır. Öğrenim durumunda kuşaktan kuşağa genel bir artış saptanmasına rağmen, okulu tamamlamadan terk edenlerin sayısının nispeten yüksek oluşu ve Abitur diploması alanların oranının görece düşük oluşu, öğrenim eksikliğinin hâlâ devam etmekte olduğunu göstermektedir. Dolayısıyla, kamuoyunda zaten yoğun tartışmalara konu olan, göçmenlere verilen okul öncesi, okul içi ve okul dışı eğitimin desteklenmesi girişimlerinin tutarlı bir şekilde uygulanması gerekmektedir.

Mevcut Hıristiyan din dersine uygun İslamî din dersinin başlatılması arzusu Müslümanlar arasında çok yaygın bir arzu. Alman İslam Konferansı'nın bu konuyla ilgili yoğun çalışmaları bu arzu yöneltisinde sürdürülmektedir. Araştırmanın neticeleri aynı zamanda Müslümanların kendi aralarında örgütlenmelerine yönelik bir çağırını teşkil etmektedir. Ve bu çağırını aynı zamanda siyasete ve idareye yöneliktir, ki bir an önce anayasaya uygun İslamî din dersinin ve bu bağlamda Alman üniversitelerinde İslamî teoloji ve din pedagojisinin yerleştirmesinde ilerlemeler elde edilebilsin.